

The Halachos of Bedikas Chametz

I. Introduction

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ב עמוד א
משנה אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר

2. רש"י מסכת פסחים דף ב עמוד א
בודקין - שלא יעבור עליו בכל יראה ובכל ימצא.

3. תוספות מסכת פסחים דף ב עמוד א
אור לארבעה עשר בודקין את החמץ - פ"ה שלא לעבור עליו בכל יראה ובל ימצא וקשה לר"י כיון דצריך ביטול כדאמר בגמ' (דף ו:): הבודק צריך שיבטל ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי אמאי הצריכו חכמים בדיקה כלל ונראה לר"י דאע"ג דסגי בביטול בעלמא החמירו חכמים לבדוק חמץ ולבערו שלא יבא לאכלו... והטעם שהחמירו כאן טפי מבשאר איסורי הנאה שלא הצריכו לבערם משום דחמץ מותר כל השנה ולא נאסר רק בפסח ולא בדילי מיניה... אי נמי שאני חמץ שהחמירה בו תורה לעבור בכל יראה ובל ימצא החמירו חכמים לבדוק ולבערו אפילו היכא דביטלו משום דילמא אתי למיכליה ונראה לרשב"א דאפילו לפי טעם האחרון צ"ל דהחמירו חכמים בכל חמץ אפי' בחמץ נוקשה ועל ידי תערובת אף על גב דליכא בל יראה לפר"ת בריש אלו עוברין (דף מב.)...

4. הר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף א עמוד א
אלא כך הוא עיקרן של דברים שזה שאמרה תורה תשבתו יכול להתקיים בא' מב' דברים או שיבטל בלבו כל חמץ שיש ברשותו ויוציאו במחשבתו מרשותו וסגי בהכי מדאורייתא אפי' בחמץ הידוע לו או אם לא בטלו בלבו כלל צריך מן התורה שיבדוק אחריו בכל מקום שהוא רגיל להמצא שם ויבערנו מן העולם...

II. The Timing

5. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק א הלכה א
בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות וגומר. מה אנן קיימין אם לאכילת מצה כבר כתיב [שם טו] שבעת ימים מצות תאכלו. ואם לומר שמתחיל בארבעה עשר והכתיב [שם יח] עד יום האחד ועשרים לחדש. אלא אם אינו ענין לאכילת מצה תניהו ענין לביעור חמץ. למה לאור הנר. א"ר שמואל בר רב יצחק מפני שהנר בודק כל שהוא. למה בלילה. א"ר יוסה שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה. ר' מנא לא אמר כן [שמות יב יז] ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם עשה שיהו היום והלילה משומרין.

6. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלא סעיף א - סעיף ב
בתחלת ליל י"ד בניסן בודקים את החמץ לאור הנר, בחורין ובסדקין, בכל המקומות שדרך להכניס שם חמץ. יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה ולא יאכל, עד שיבדוק. ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד, לא ילמוד עד שיבדוק; ואם התחיל ללמוד מבעוד יום, אין צריך להפסיק. (ויש אומרים שצריך להפסיק, וכן נראה לי עיקר).

7. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלא סעיף א
בתחלת ליל וכו' - פי' תיכף אחר יציאת הכוכבים שיש עדיין קצת מאור היום ראוי להתחיל לבדוק כדי שלא יתראש או שלא ישכח:

8. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלג סעיף יא
המכבד חדרו ב"ג בניסן ומכוין לבדוק החמץ ולבערו ונזהר שלא להכניס שם עוד חמץ, אף על פי כן צריך לבדוק בליל י"ד. הגה: וכל אדם צריך לכבד חדריו קודם הבדיקה. (מרדכי ריש פסחים)

9. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלג סעיף יא
(מה) אעפ"כ צריך לבדוק וכו' - שהכיבוד אינו בדיקה גמורה שמא נשתיר חמץ באיזה גומא ואפילו אם בדק לאור הנר בחורין ובסדקין ג"כ צריך לחזור ולבדוק בלילה ככל ישראל שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה
(מו) צריך לכבד חדריו - דלא מיבדק שפיר בלא כיבוד והמנהג לכבד כל הבית והחדרים ביום י"ג כדי שיוכל לעשות הבדיקה כדין בתחלת ליל י"ד וכמ"ש בסיומן תל"א ס"א ובשעת בדיקה המנהג ליטול נוצות ולכבד היטב במקום החורים והסדקים לגרור משם החמץ עם הנוצה:

III. The Candle

10. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ז עמוד ב - דף ח עמוד א
תנו רבנן אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה אלא לאור הנר מפני שאור הנר יפה לבדיקה

11. משנה ברורה סימן תלג ס"ק ח
לאור האבוקה - שאין יכול להכניסו לחורין ולסדקין וגם שהוא מתיירא שמא ישרוף הבית ולא יוכל לבדוק יפה ואין בודקים בעצים דמשחא (שקורין קי"ן) שאורו ג"כ גדול כעין אבוקה:

12. פסקי תשובות אורח חיים סימן תלא

ומטעם זה יש הנהיגין לכבות את אור החשמל בשעת בדיקת חמץ שאז אור הנר מבהיק ביותר, ותהי' הבדיקה לאור הנר דווקא, אמנם העולם אין מדקדקין בכך, משום שיש להבדיל בין אור יום שאז אין אור הנר מבהיק, לאור החשמל, ובפרט אם חסר לנו לטיב הבדיקה את אור החשמל שיש להשתמש בו כי העיקר הוא לבדוק כדת וכהלכה ואור הנר הוא רק מכשיר למצוה.

IV. The Bracha

13. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלב סעיף א

קודם שיתחיל לבדוק יברך: אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ. (ואם התחיל לבדוק בלא ברכה, יברך כל זמן שלא סיים בדיקתו, כל בו); ויזהר שלא ידבר בין הברכה לתחלת הבדיקה. וטוב שלא ידבר בדברים אחרים עד שיגמור כל הבדיקה, כדי שישים אל לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסים בו חמץ.

14. רא"ש מסכת פסחים פרק א סימן י

ומן הראוי שיברך קודם בדיקה על בדיקת חמץ ותקנו לומר על ביעור חמץ לפי שלאחר הבדיקה מיד הוא מבטל והיינו ביעור לחמץ שאינו ידוע לו ומצניע את הידוע לו ואוכל ממנו עד שעה חמישית ואז מבערו מן הבית ועל עסק זה נגזרה הברכה של בדיקה שהיא תחלת הביעור ונגמר בשעה חמישית.

15. בית יוסף אורח חיים סימן תלב

ואם תאמר יברך על ביטול חמץ ויש לומר משום דביטול הוי בלב ואין מברכין על דברים שבלב ועוד יש לומר דבכלל ביעור ישנו לשון ביטול ואין בכלל לשון ביטול ביעור ואם תאמר סוף סוף יותר היה ראוי לברך על בדיקת חמץ שהוא מתחיל בה מיד יש לומר שאין הבדיקה תכלית המצוה שהרי מי שבדק ולא ביער או ביטל לא עשה כלום:

16. משנה ברורה סימן תלב סעיף ד

ואם כבר סיים הבדיקה לא יברך עכשיו אלא יברך למחר בשעת שריפה דהא מברכין על ביעור חמץ ואף על פי שבטלו אתמול בשעת בדיקה מ"מ חייב לשרפו מתקנת חכמים ועוד דהא אז אמר כל חמירא דלא חזיתיה והחמץ שראה לא ביטל [ט"ז ומ"א וש"א] ויש מאחרונים דס"ל דלא נתקנה הברכה כ"א בעת הבדיקה ולדעתם יברך בשעת שריפה בלא שם ומלכות. ונראה שהרוצה לסמוך ולברך אין מוחזין בידו דיש לו על מי לסמוך:

17. טור אורח חיים הלכות פסח סימן תלב

ובעל העיטור כתב איכא מאן דמברך שהחיינו דהא מזמן לזמן קאתי...וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין מברך שהבדיקה היא לצורך הרגל וסמכין אומן דרגל

V. The Ten Pieces

18. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלב

הגה: ונוהגים להניח פתיחי חמץ במקום שימצאם הבודק, כדי שלא יהא ברכתו לבטלה, (מהר"י ברי"ן). ומיהו אם לא נתן לא עכב, דדעת כל אדם עם הברכה לבער אם נמצא. (כל בו).

19. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלב סעיף ב

(יב) ונוהגים להניח - היינו חמץ קשה שלא יתפרר וגם במקום משומר מפני התינוקות והעכברים: (יג) ומיהו וכו' - חולק ע"ז דאין כאן חשש ברכה לבטלה דכן הוא המצוה לבדוק החמץ ולחפש אחריו שמא ימצא ואם לא ימצא אין בכך כלום והט"ז כתב עוד דהברכה קאי על מה שיבער למחר בודאי מה שישיר מאכילתו אלא שמהיום מתחיל ע"י הבדיקה וכו"ל בסימן תל"א וכן הסכימו אחרונים לדינא ועיין בח"י שכתב דמ"מ אין כדאי לבטל מנהג של ישראל ועי"ש שנתן טעמים להמנהג וגם האר"י ז"ל כתב מנהג זה ושיניח יו"ד פתיחים אכן יש ליזהר הרבה שלא יאבד אחד מן הפתיחין ועיין בש"ת:

20. פסקי תשובות אורח חיים סימן תלב

רמ"א: ונוהגים להניח פתיחי חמץ וכו' כדי שלא יהא ברכתו לבטלה. ובשע"ת (סק"ג) נכון לדקדק שיהיו קטנים פחות מכזית, שאם יקרה ולא ימצא את אחד מהם לא יעבור בכל יראה ובל ימצא, ומכל מקום יש לראות שכל העשרה פתיחים יחד יהיו יותר מכזית, כיון שיש דעות שבפחות מכזית אין חיוב לבער, א"כ לא יועיל מאומה לדעה החוששת שלא תהא ברכתו לבטלה, ואף שמונחים בנפרד עטופים בנייר, מ"מ הבית מצרפם יחד לכזית לענין חיוב ביעור. יש נוהגים שהבודק בעצמו מניח את עשרת הפתיחים לפני בדיקתו, אבל מנהג העולם שבני הבית מטמינים את הפתיחים בבית בלא שהבודק יראה היכן מטמינים אותם, ונתנו סמך למנהג זה, שכך לא יתירש מלבדוק היטב משום שיצטרך למצוא את הי' פתיחים, ועוד שאם יניח הוא בעצמו לא יצא מחשש ברכה לבטלה, דעל חמץ הידוע לו אינו חייב לברך (עיין ט"ז תל"ב סק"ד וצל"ח פסחים דף ב.).